

KIRÁLY SÁNDOR

(1904–1944)

1944, ősz.

A negyvenéves Sándor munkafelügyelő a Hartmann cégnél. A sértéshizlalda a Hartmann-háznál van, a Radanovác utca 88 alatt. Bár a villanszerelést jobban szerette, de mert ott felmondást kapott, kénytelen volt elvállalni ezt az állást. Nem rossz a munka, de sok a tennivaló. Az alkalmazottakkal közösen azonban mindent megoldanak. Kedvelik a munkások, mert igazságos és segítőkész. A cégtulajdonos is nagyon rendes az alkalmazottakhoz: időnként húst juttat a munkásoknak, hogy ezzel enyhítsen a családjuk nyomorán. Sándorék is – akár a legtöbb magyar család abban az időben – nagyon szerény körülmények között élnek. Gizella, a felesége varrogat, ezzel járul hozzá a megélhetésükhöz. Sándor sem keres ugyan jól, de kettejük bevételéből elvannak.

A Radanovác (ma Kisradanovác) településen, a Grdelica utcai albérletben szerény körülmények között élő, hatgyermekes Király családot mindenki becsületesnek és jóra valónak ismeri. Nincsenek haragosaik, a gyermekek jól neveltek. Előre köszönnek az utcán, soha nem keverednek bele semmilyen kétséges dologba. Szorgalmas a család. A szülők fáradhatatlanul dolgoznak, hogy gyerekeik lehetőleg ne szenvedjenek semmiben sem hiányt. Megesik azonban mégis, hogy nélkülözniük kell. A hat gyerek rendszeresen jár iskolába, jól tanulnak, és egyikük sem panaszkodik, méltatlankodik. Megértik és elfogadják a helyzetet.

Sándort 1934-ben sorozták be rendes katonai szolgálatra Požarevacra. Ott tanult meg trombitán játszani, ez lett egyik legkedvesebb elfoglaltsága katonaevei alatt. A muzsika iránti szeretete megmaradt. Sokszor eljár most is zenét hallgatni valamely közeli vendéglőbe, kocsmába. Nem játszik, mert nincs saját hangszere. A muzsika mindig elviszi egy tökéletes világba, ahol nincs nélkülözés, fájdalom, reggeltől estig tartó nehéz fizikai munka... csak öröm van, béke, nyugalom és boldogság...

Most együtt ül a szomszéd férfiakkal a sarki boltban, ahol egy fadobozból darabszámra árulják a cigarettát. Olykor ő is vesz egyet-egyét, ha futja

Sándor a seregben (középen kürttel)

rá. Mert a kereset albérletre és a gyerekek iskoláztatására, ruházkodására kell. Ezért csak néhanapján engedi meg magának a „fényűzést”. Mindenről beszélgetnek: az időjárásról, a közlgő télről, a megélhetésről... Nem eget rengető, elmélyült diskurzus ez, hétköznapi, a kis emberek életéről. Benne mindannyian megtalálják önmaguk sorsát. Vicceket, tréfás történeteket is mesélnek egymásnak. Ilyenkor nevetésüktől hangos a bolt előtti tér, ahol a beszélgetések rendszerint lezajlanak.

Itt hallotta Sándor először a történetet a szomszédban élő, mindenki által ismert szerb fiú esetéről. Ivan állítólag a bevonuló magyar katonákhoz szerbül szólt, mire egyik magyar honvéd úgy állon rúgta, hogy egy életre eltorzult az arca. Azt mondják, Ivan akkor megfogadta, hogy egy napon ezért bosszút áll a magyarokon...

Sándor ismerte Ivant. Minden találkozásukkor elsörnyedt a fiú torz arcán. Soha nem kérdezte meg tőle, hogyan szerezte a sérülését. Azt hitte, születésétől fogva ilyen. Most, hogy tudomást szerzett a történetéről, megsajnálta a fiút. Szörnyű lehet neki így élni! Nem volt helyénvaló a magyar katona eljárása, ezzel tönkretette egy fiatal életét.

Sándor meglehetősen önérzetes ember. Szigorú is, amikor kell. Gyerekeit olykor elnás-pángolja, de azonnal meg is bánja. Kettősség dül a lelkében: becsületre nevelni a gyerekeket és elhalmozni őket a szeretetével.

Gizella már várja az ebéddel. Sándor nem tudja, mi kerül ma az asztalra, de bármilyen szerény étel legyen, biztos benne, hogy nagyon finom és ízletes lesz. Gizella a semmiből is fenséges ételt tud összehozni, mint senki a világon!

Az ONCsA (Országos Nép- és Családvédelmi Alap) településen vasárnap délutáni a nyugalom. Az utcák kihaltak, az emberek az elfogyasztott ebéd után pihennek. Csak gyermekek futkározását, kacaját hallani innen-onnan, a kertek végéből. Radanovácot az 1941-ben bevonuló magyarok létesítették, magyar családokat telepítve, magyar óvodákat és iskolákat nyitva a gyerekek részére. Ez okból kifolyólag túlnyomórészt magyar szótól hangos a település, mely most délutáni álmát alussza...

Sándor is szunyókált a régi sezlonon. Gizella elmosogatott, s a gyerekek ruháinak varrásába kezdett. Újat nem bírnak venni, a régit alkalmassá kell tenni.

Amikor a nap sugarai eltűnnek a magas nyírfák koronái mögött, ismét pezsdült az élet: az utcákon emberek, volt, aki a kiskapuban a szomszédjával beszélgetett, mások a sarki bolt előtt gyülekezőkkel osztották meg mondanivalójukat. Az esték azonban némi nyugtalan-ságot is keltenek. Hallani lehetett a partizánok által elhurcolt magyarok szomorú sorsáról. A szerencsétlenek közül többeket az itteniek is jól ismertek. Sándor együtt érzett velük és családjukkal, önmaga miatt nem aggódott. Senki ellen nem vétett, sem szóval, sem cselekedettel. Nincs mitől tartania.

Az utolsó nap

Az éjszaka nem hozott könnyű álmot sem Sándornak, sem Gizellának.

Későre járt, amikor a szomszéd Joža bácsi bezörgetett az ablakon. Sándorral suttogva csak annyit közölt, hogy másnap ne tartózkodjon itthon, mert úgy hallotta, érte is jönnek

Esküvői fénykép

a partizánok. Sándor gondolatainak összevisszaságában úgy érezte, az öreg igazat mondott. Aggódott, tehetetlennek érezte magát. Gizellát a sírás fojtogatta, hatalmába kerítette a rémület...

Az álmatlan éjszakát követő reggel elvitte a lovukat a kovácshoz patkoltatni. Legidősebb fia is vele tartott. Közben két partizánlány, a szomszéd Ivan húgai és egy férfi, név szerint kereste. Mivel nem találták otthon, azt az üzenetet hagyták, hogy minél előbb jelentkezzen a Sárga Házban. Gizella átvette az üzenetet, közben úgy érezte, rászakadt az ég. Szíve szaporán vert, az ájulás kerülgette. Közben a partizánok már az Eduard Rusijan utcában jártak, mögöttük több, láncrea vert környékbeli magyar férfival. A menetet az esetről közben tudomást szerzett Sándor is látta, s úgy döntött, feladja magát. Abban reménykedett, hogy félreértés lehet a dolog háttérében. Nem bűnös, nincs mitől tartania! A partizánok beállították a sorba, a kilencéves Lacit, a fiát, aki édesapja után szaladt könnyörögve, hogy ne adja fel magát, durván elkergették...

Sándort azon a napon látta utoljára a családja. Gizella megtudta, hogy férjét a Sárga Házban tartják fogva. Két héten át naponta ebédet vitt neki. Egyik nap az őt mondta neki: „Ne hozzon tovább, nincs rá szüksége!” Az asszony ekkor szembesült a szomorú ténnyel, hogy a férjét kivégezték.

Sokáig próbált választ kapni a kérdésre, hogy él-e még az ura. Érdemleges választ senkitől nem kapott. Egy alkalommal valaki azt mondta neki, hogy Magyarországra vitték, és az asszony ezt el is hitte. Életének hátralevő éveit abban a hitben élte le, hogy a férje még él, és egy nap hazajön. Gyerekei csak 1990-ben tudták meg, hogy édesapjukat még 1944-ben kivégezték, s hogy a Zentai úti temető tömegsírjában nyugszik.

Kiss Albert első világháborús egyenruhában